

Lecția 7.

PARTIDE POLITICE ȘI SISTEME DE PARTIDE

PLANUL

- **Conceptul și funcțiile partidului**
- **Tipologia partidelor politice**
- **Sisteme de partide: definirea și clasificarea**

DEFINIȚIA

- **J. La Palombara și M.Weiner:**
- o organizație durabilă: trebuie să supraviețuiască liderii fondatori (clientela);
- o organizație completă: trebuie să se întindă de la nivel central până la ramificațiile locale (fractiunea parlamentara);
- voință deliberată de a exercita în mod direct puterea (grupul de presiune);
- preocuparea de a-și asigura un sprijin larg din partea maselor, în diverse forme (clubul de discutii).

- **partidul politic (definiția) presupune:**
 - organizație relativ stabilă, formată în baza asocierii libere a cetățenilor;
 - angajarea unei doctrine politice anumite;
 - concurență / luptă cu organizații similare pentru câștigarea sprijinului din partea cetățenilor cu drept de vot;
 - reprezentarea intereselor anumitor segmente sociale;
 - cucerirea, menținerea și exercitarea puterii politice.

geneza partidelor politice

- din antichitate: în Atena lupta pentru putere în polis la o anumită etapă istorică se purta între „partidul aristocraților” și „partidul democraților”. În Roma Antică, în perioada republicii, erau cunoscute ciocnirile frecvente între „optimates” și „populares”. Însă, aceste structuri organizatorice instabile nu pot fi considerate partide în sensul modern al cuvântului, ele sunt „protopartide”.

- Partidele politice apar în epoca modernă.
- Geneza lor fiind strict legată de modernizarea, de maturizarea societății civile: conștientizarea de către individ a faptului că el are dreptul și poate să se implice în exercitarea puterii politice.
- Dacă în perioadele antică și medievală autoritatea politică conducătoare avea un caracter tradițional și sacralizat, atunci către secolele XVII-XVIII individul își pierde încrederea în astfel de autorități și se implică în procesul de luare a deciziilor.

- evoluția partidelor a fost influențată de:
- **creșterea rolului adunărilor reprezentative (al parlamentelor) în viața politică a societății,**
- **extinderea dreptului la vot.**
- Primele partide politice. **În Anglia:** „**tories**” (conservatorii) și „**whigs**” (liberalii). **În SUA:** „**federaliști**” și „**republicani**”. **În Franța:** Revoluția Franceză - **cluburile „iacobinilor” și „girondinilor”.**

funcțiile partidului politic

- **funcția de mediere între cetățeni și stat, între societatea politică și cea civilă.**
Partidul politic este liantul ce asigură comunicarea între cetățeni și puterea politică.
- Prin intermediul partidelor oamenii pot nu doar să influențeze puterea, ci și să participe la exercitarea acesteia;

- **funcția de exercitare a puterii politice.** Partidele politice sunt principalii actori ai procesului electoral. Ele sunt acelea care, prin obținerea majorității la alegeri, controlează puterile legislativă și executivă;
- **funcția de control și critică asupra puterilor executivă și legislativă.** Astfel, partidele sunt în stare nu doar să exercite puterea politică, ci și să o monitorizeze în calitate de opoziție. Puterea întotdeauna are nevoie de opoziție, care o face mai responsabilă și mai motivată în acțiunile sale;

- **mobilizarea socială.** Partidele sunt actorii politici cu cel mai mare potențial de mobilizare a cetățenilor;
- **recrutarea și selectarea personalului conducător.** Partidele sunt structurile care promovează liderii politici. Într-o societate democratică contemporană, pentru a te afirma ca politician trebuie să fii membru al unui anumit partid sau susținut de acesta;
- **elaborarea de ideologii, doctrine, programe.** Funcționarea este imposibilă fără adoptarea unui program / aderarea la o doctrină. Acestea individualizează partidul, îi oferă un sistem de idei, pârghii și mecanisme pentru realizarea promisiunilor.

PLANUL

- Conceptul și funcțiile partidului
- **Tipologia partidelor politice**
- Sisteme de partide: definirea și clasificarea

Tipologia: criterii de divizare

- conform genezei (M.Duverger):
- **partide de creație internă** (în interiorul corpului reprezentativ / parlamentului). Partidul Conservator din Marea Britanie, care a apărut în baza grupului parlamentar al „tories”;
- **partide de creație externă** (în afara corpului reprezentativ / parlamentului). Partidul Social-Democrat din Germania (PSDGG), care s-a format în afara parlamentului german (a doua jumătate a secolului al XIX-lea) cu scopul de a accede în legislativ și a promova interesele clasei muncitoare;

- **criteriului organizațional** (M.Duverger):
- ***partide de cadre (de notable)***. Un număr relativ mic de membri activi, dar care excelează prin prestigiu, carismă, posibilități financiare și aptitudini manageriale. Forța lui se originează în personalitatea militanților. Sunt descentralizate și flexibile, iar ideologia de multe ori cedează în fața pragmatismului. Partidul Republican (SUA);

- **partide de masă.** Un număr mare de membri activi. Acționează ca un tot unitar și se supun totalmente conducerii partidului. Partidele de masă sunt puternic centralizate și ideologizate (formațiunilor comuniste).
- **Partide – «agață totul» (“the all catch party”)** – **O.Kircheimer**). Partide de masa, descentralizate și deideologizate, unite în baza unui interes (ecologiștii / verzii)

- conform doctrinei (ideologiei) împărtășite:
- ***partide liberale***. Sunt formațiuni politice de dreapta ce au apărut în rezultatul modernizării politice și al dezvoltării capitaliste a societății (sec. XVIII-XIX). Liberalii au fost acei care au pus bazele democrației contemporane. Un loc important în programul partidelor liberale revine unor așa valori ca: pluralismul politic, individualismul, libertatea economică, toleranța culturală. Drept exemplu în acest sens poate fi Partidul Național Liberal din România (PNL);

- ***partide conservatoare.*** Partidele conservatoare, de rând cu cele liberale, se află la baza evoluției ideologice a organizațiilor social-politice contemporane. Ele sunt de dreapta și pledează pentru așa valori ca: tradiția (rezistența la schimbare), ordinea, autoritatea statului. În prezent, denumirea „conservator” și-au păstrat foarte puține formațiuni. Este cazul Partidului Conservator din Marea Britanie. Dar de orientare conservatoare - Partidul Republican din SUA;

- ***partide creștin-democrate***. Sunt formațiuni de natură conservatoristă, care astăzi nu au nimic comun cu Biserica, însă programul lor politic conține anumite valori creștine: personalitatea, solidaritatea, familia, tradiția. Partidele creștin-democrate, în formula lor actuală, sunt o creație recentă. Ele au apărut după al doilea război mondial, au avut menirea de a ocupa segmentul de dreapta în eșichierul politic (rămas liber după eșuarea regimurilor dictatoriale) și de a se lupta cu stânga comunistă. Uniunea Creștin-Democrată (UCD) din Germania;

- ***partide social-democrate.*** Sunt partide socialiste de natură reformistă care au apărut la sfârșitul secolului XIX, prin desprinderea de la ideile marxiste. Spre deosebire de comunism (marxism), social-democrația nega necesitatea schimbării puterii politice prin revoluție. Alegerile sunt principalul mecanism de legitimare a puterii, reforma este unica modalitate a schimbărilor sociale. Astăzi sunt principalii reprezentanți ai stângii politice. Fundamentul ideologic: democrație, solidaritate, echitate socială, economie mixtă etc. Partidul Social-Democrat din Germania;

- ***partide comuniste (marxiste)***. Sunt partide politice al căror program politic au la bază învățăturile lui Marx și Engels, formulate în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Pledează pentru egalitatea a indivizilor unei societăți, desființarea claselor sociale, proprietatea comună asupra mijloacelor de producție și a tuturor bunurilor, care depășesc stricta necesitate personală. Realizarea în practică a ideilor comuniste s-a încercat în secolul al XX-lea (Uniunea Sovietică...). Sunt la conducere în Republica Cuba, China, Coreea de Nord... (Moldova – pina in 2009)

- **partide ecologiste.** Sunt partide politice tinere, care au apărut în a doua jumătate a secolului XX, pentru a face față problemelor de natură ecologică ce se fac simțite în societățile postindustriale. Mișcarea politică ecologistă se bucură de succes. Partidele ecologiste dețin poziții solide în Germania, Olanda;
- **partide „agață-totul”** (*catch-all-party*). nu se orientează în mod strict spre o anumită doctrină politică sau spre un anume segment social.

- conform reprezentării parlamentare:
- ***partide parlamentare.*** Sunt partidele care în rezultatul alegerilor parlamentare reușesc să obțină un anumit număr de mandate parlamentare. În Parlamentul Republicii Moldova există reprezentanți Partidului Comuniștilor din Republica Moldova, Partidul Democrat din Moldova, Partidul Liberal-Democrat, Partidul Liberal;
- ***partide extraparlamentare.*** Sunt formațiuni care nu se bucură de reprezentare parlamentară. Partidul Social-Democrat din Moldova etc.;

- **potrivit criteriului exercitării funcțiilor de conducere:**
- ***partide de guvernare.*** Sunt partide care exercită sau participă la exercitarea puterii politice (PLDM, PDM, PL);
- ***partide de opoziție (parlamentară sau extraparlamentară).*** Partidele care nu participă și nici nu susțin guvernarea (PCRM);

potrivit criteriul teritorial-administrativ:

- ***partide cu reprezentare națională.*** Sunt partide care dispun de organizații teritoriale și sprijin electoral pe întreg cuprinsul țării;
- ***partide regionale.*** Sunt partide care activează doar într-o anumită regiune a țării. De exemplu, Uniunea Creștin Socială (UCS) – partid ce-și desfășoară activitatea exclusiv în landul bavarez din Republica Federală Germania.

PLANUL

- Conceptul și funcțiile partidului
- Tipologia partidelor politice
- **Sisteme de partide: definirea și clasificarea**

DEFINIȚIA

- **Sistemul de partide include** atât **partidele** ce acționează într-o țară anumită și într-o perioadă dată, cât și **totalitatea relațiilor (raporturilor) dintre acestea**, constituite în cadrul luptei pentru cucerirea, menținerea și exercitarea puterii politice.
- Esența sistemului de partide se dezvăluie și mai deplin prin prezentarea principalelor tipologii și clasificări ale acestuia.

TIPOLOGIA SISTEMELOR DE PARTID

- **clasificarea tradițională** a sistemelor de partide (J.Crotti) **este** în trei categorii:
 - monopartitism,
 - bipartitism;
 - pluripartitism.

Criteriul principal este cel numeric (și nu atât numărul propriu-zis de partide, cât numărul efectiv de partide).

- **Monopartitismul** este specific sistemelor politice în care funcționează *de facto*, iar în unele cazuri și *de jure*, o singur partid. Sistemele politice vizate mai sunt numite și necompetitive. Acest partid este unul foarte bine organizat, monolit, supracentralizat, de regulă – puternic ideologizat, care se suprapune structurilor de stat, transformându-se în partid-stat (regimurile autoritare sau totalitare).

- ***Bipartitismul*** este un sistem de partide competitiv în care două partide sunt în stare să concureze pentru a obține majoritatea absolută a mandatelor, și unul din ele reușește. Aceste partide pot obține în rezultatul alegerilor naționale cca 80-90% din voturile alegătorilor. Ele se alternează la guvernare. Bipartitismul nu este un sistem format exclusiv din două partide. Concurenți electorali pot fi mai mulți, însă lupta reală se poartă între două formațiuni. Partidele din cadrul acestui sistemul sunt pragmatice, flexibile și puțin ideologizate. SUA (Partidul Republican și Partidul Democrat).

- **Pluripartitismul (sau multipartitismul)** este sistemul de partide competitive în care pentru putere se luptă cel puțin trei formațiuni politice. Pluripartitismul este cel mai răspândit algoritm de interacțiune a partidelor politice în cadrul unui sistem.
- - **pluripartitism cu partid dominant.** Este cazul în care un singur partid este în stare să acumuleze majoritatea ce i-ar permite să guverneze în mod independent. (sistemul de partide din India, care în anumite perioade a fost totalmente dominat de Congresul Național Indian).

- - **pluripartitismul moderat.** Putem vorbi despre această specie de multipartitism atunci când numărul partidelor – calculat în baza criteriului numeric – este de la trei la (aproximativ) cinci. Astfel de pluripartitism se întâlnește în Olanda, Danemarca, Elveția.
- - **pluripartitismul extrem.** Se are în vedere sistemul de partide cu un număr mare de formațiuni social-politice active. Drept exemple de pluralism polarizat pot servi a IV-a Republică Franceză, Germania (Republica Weimariană).

- **G.Sartori** a propus o tipologie ce are la bază simbioza dintre indicii calitativi și cei cantitativi:
- ***Monopartitismul***. Acest sistem este o trăsătură a regimurilor politice totalitare. Puterea este concentrată în mâinile unui singur partid, deoarece altele sunt interzise prin lege.
- ***Sistem cu partid hegemon***. Este cazul regimului politic autoritar. Puterea politică aparține partidului hegemon, care *de iure* permite existența altor partide, însă *de facto* nu acceptă nici un fel de opoziție.

- ***Sistem cu partid predominant.*** Acesta este propriu unui regim politic democratic. Partidul politic predominant trebuie să reușească să obțină, cel puțin de trei ori consecutiv, majoritatea absolută în organul legislativ.
- ***Bipartitismul.*** Sistem de partide ce se caracterizează prin competiția dintre două formațiuni politice în scopul cuceririi majorității de voturi. Rotația puterii de stat din mâinile unui partid în mâinile altuia este mult probabilă la următoarele alegeri.

- ***Pluralism limitat.*** Trăsătura distinctivă a acestui sistem pluralist este guvernul de coaliție. Acest sistem se mai caracterizează printr-o distanță ideologică redusă între partide, prin lipsa unor divergențe sau tensiuni de amploare, principiale. Un moment foarte important este prezența unei disponibilități de a crea coaliții, moment foarte important pentru un sistem pluralist. În componența coaliției poate fi orice partid din acest sistem.

- **Pluralism extrem.** Se are în vedere nu atât numărul mare de partide, ci, întâi de toate, faptul că avem de-a face cu un sistem de partide în care componentele sunt distanțate ideologic și denotă incapacitatea de a crea coaliții, în virtutea intereselor divergente. Existența trei polurilor politice și opoziției bipolare. O altă trăsătură importantă este prezența partidului-antisistem, prin această expresie înțelegându-se un partid care subminează legitimitatea regimului căruia i se opune.

- **Atomizare.** Este caracteristic regimurilor politice ce se află în tranziție de la totalitarism spre democrație. Sistemul presupune prezența a zeci de partide necompetitive ce nu obțin rezultate semnificative în cadrul alegerilor.
- În Republica Moldova - **sistemul de pluralist extrem**. Lupta între 2 tendințe: **sistemul pluriapartidist cu partid predominant (PCRM) și sistemul pluralist limitat (AIE)**.